

# **Seletuskiri Vabariigi Valitsuse määruse „Asutuse teadus- ja arendustegevuse toetuse eraldamise ning toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord“ eelnõu juurde**

## **1. Sissejuhatus ja eesmärk**

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadus (edaspidi *TAIKS*) näeb ette teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rahastamise erinevate rahastusvahendite kaudu, milleks on asutuse teadus- ja arendustegevuse toetus, riiklik uurimistoetus, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni sihttoetus, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni süsteemitoetus; ettevõtja teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni toetus ning muude õigusaktide alusel antavad toetused.

Asutuse teadus- ja arendustegevuse toetus (edaspidi *tegevustoetus*) asendab varem riigi poolt teadus- ja arendusasutustele teadus- ja arendustegevuse rahastamiseks antud baasfinantseerimist. Üleminek baasfinantseerimiselt tegevustoetusele lepidi kokku juba 2016. aastal, kui Eesti Teadusagentuuri ettevalmistamisel koostati uurimistoetuste ja baasfinantseerimise uus kontseptsioon.

Võrrelduna baasfinantseerimisega on asutuse teadus- ja arendustegevuse toetusel mitmeid uusi aspekte. Seoses TAIKS-i jõustumisega 1. oktoobril 2025 a., muutub senine haridus- ja teadusministri 21. märtsi 2005. a määrus nr 11 „Teadus- ja arendusasutuste baasfinantseerimise määramise tingimused ja kord“ kehtetuks ning tegevustoetuse andmise tingimused kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega. Kuivõrd tegevustoetust hakkab edaspidi sõltuvalt sihtrühmast välja andma kaks ministeeriumi (Haridus- ja Teadusministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), kehtestatakse tingimused Vabariigi Valitsuse määrusega. Riigi- ja avalik-õigusliku, mittetulundusühingu ja sihtasutuse tegutsevate teadus- ja arendusasutusele, ülikoolile ning evalveeritud rakenduskõrgkoolile (edaspidi *asutus*) eraldatakse tegevustoetust Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest. Äriühingutena tegutsevatele teadus- ja arendusasutustele eraldatakse tegevustoetust Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarvest.

Säilib põhimõte, et tegevustoetust antakse asutusele, mis on vähemalt ühes valdkonnas positiivselt evalveeritud. Tegevustoetust antakse asutusele tema teadus- ja arendustegevuse eesmärkide täitmiseks ning avaliku hüve loomiseks.

Kui seni kujunes evalveeritud asutustele baasfinantseerimiseks eraldatav summa asutuse viimase kolme aasta tulemuste põhjal, siis tegevustoetuse valem näeb ette, et teatav osa tegevustoetusest ehk baasrahastus kujuneb eelmistel aastatel eraldatud tegevustoetuse (või varasema baasfinantseerimise) mahu põhjal ning tulemusrahastus konkreetsete kokkulepitud näitajate põhjal. Baasosa rakendamine tähendab asutuste jaoks rahastamise suuremat läbipaistvust ja stabiilsust. TA tegevustoetuse määramisel lähtutakse põhimõttest, et toetuse arvutamine oleks sarnane kõrghariduse tegevustoetuse arvutamisega ehk toetus koosneks baas- ja tulemusosast. Kõrghariduse tegevustoetuse puhul on kõrgharidusseadus § 41 lõike 2 kohaselt baasosa maht 80% ning 20% moodustab tulemusosa. Asutuse tegevustoetuse baas- ja tulemusosa on 70% ja 30% tegevustoetuse eelarvest. Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevustoetuse eelarvest eraldatakse vähemalt 5% rahvusteaduste arendamiseks.

Eelnõu ning seletuskirja koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna nõunik Mariann Saaliste (735 0214; [mariann.saaliste@hm.ee](mailto:mariann.saaliste@hm.ee)), teadussüsteemi valdkonna juht Kairi Värv (735 4048; [kairi.varv@hm.ee](mailto:kairi.varv@hm.ee)), teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna juhataja Katrin Kiisler (509 6573; [katrin.kiisler@hm.ee](mailto:katrin.kiisler@hm.ee)), teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna peaekspert Katrin Mandra (735 0142; [katrin.mandra@hm.ee](mailto:katrin.mandra@hm.ee)), õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusnõunik Kirke Treial (730 1080; [kirke.treial@hm.ee](mailto:kirke.treial@hm.ee)) ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi innovatsiooni ja tehnoloogia osakonna arendusvaldkonna juht Mikk Vahtrus (625 6389; [mikk.vahtrus@mkm.ee](mailto:mikk.vahtrus@mkm.ee)).

## 2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määrus kehtestatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 21 lõike 13 alusel. Määruse eelnõu koosneb 6 peatükist. 1. peatükis sätestatakse tegevustoetuse mahu määramise tingimused. 2. peatükis sätestatakse eraldi tingimused tegevustoetuse tulemusosa määramiseks riigi- ja avalik-õigusliku, mittetulundusühingu ja sihtasutusena tegutsevale teadus- ja arendusasutusele, ülikoolile ja evalveeritud rakenduskõrgkoolile ning 3.peatükis äriühinguna tegutsevale eraõiguslikule teadus- ja arendusasutusele. 4. peatükis sätestatakse tegevustoetuse mahu määramise kord, aruandlus ja tulemuste avalikustamine. 5. peatükis sätestatakse toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord ning 6. peatükis rakendussäte.

**Eelnõu §-s 1** on toodud tegevustoetuse andmise eesmärk. Tegevustoetuse andmise eesmärk on toetada toetuse sihtrühmaks olevaid teadus- ja arendusasutusi, ülikoole ja evalveeritud rakenduskõrgkooli teadus- ja arendustegevuse edendamisel ning avaliku hüve loomisel. Avalik hüve on defineeritud TAIKS § 19 lõikes 2 kui hüve, mille tarbimine on avatud kõigile ühiskonna liikmetele ning mille tarbimine ühe isiku poolt ei vähenda teiste isikute tarbimiseks jäävat hüvise kogust. Antud juhul on mõeldud, et toetus ei ole suunatud teadus- ja arendusasutuste, ülikoolide ja evalveeritud rakenduskõrgkoolide muude, eelkõige majanduslike, tegevuste toetamiseks. Määruses on sätestatud, et toetus on mõeldud mittemajandustegevuseks. Viidatud [komisjoni teatistes](#) (EL) nr 2022/C 414/01<sup>1</sup> (edaspidi *teatis*) on selgitatud, mida teadus- ja arendustegevuse puhul loetakse üldiselt mittemajandustegevuseks. Vastavalt viidatud teatisele leiab komisjon, et mittemajanduslikud on järgmised tegevusalad:

- 1) Teadusasutuste ja -taristute esmane tegevus, sh
  - a) koolitus töötajate oskuste suurendamiseks ja parandamiseks;
  - b) sõltumatu teadus- ja arendustegevus teadmiste suurendamiseks ja arusaamise parandamiseks, sealhulgas teadus- ja arenduskoostöö, kui teadusasutus või teadustaristu on kaasatud tõhusasse koostöösse;
  - c) uurimistulemuste laialdane levitamine mitteeksklusiivsel ja mittediskrimineerival alusel, näiteks õpetamise, avatud juurdepääsuga andmebaaside ja publikatsioonide või avatud lähtekoodiga tarkvara abil;
- 2) teadmussiirde alane tegevus, kui sellega tegeleb teadusasutus või -taristu (sealhulgas nende osakonnad või tütarettevõttjad) või seda tehakse koos teiste selliste üksustega või nende nimel ning kui kogu sellest tegevusest saadav kasum investeeritakse taas teadusasutuse või -taristu esmasesse tegevusse.

---

<sup>1</sup> Euroopa Komisjoni 28. oktoobri 2022. a teatis „Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistik” (ELT C 414, 28.10.2022, lk 1–38).

Seega on tegevustoetus mõeldud eelkõige asutuse teadus- ja arendustegevuse alase võimekuse hoidmiseks ning tõstmiseks, mis väljendub kvaliteetse avaliku hüve pakkumises.

**Eelnõu §-s 2** kirjeldatakse, kuidas toimub tegevustoetuse kogumahu jaotus. Lõikes 1 sätestatakse, et riigieelarves tegevustoetuseks ettenähtud vahendid jagunevad 70% ulatuses baasosaks ning 30% ulatuses tulemusosaks.

Kuivõrd tegevustoetuse saamine on seotud sellega, kas asutus on evalveeritud või mitte, on tegevustoetust saavate asutuste ring ajas muutuv. Lõikes 2 on kirjeldatud, kuidas moodustub nende asutuste tegevustoetuste baasosa, kes ei ole varem tegevustoetust saanud. Uute evalveeritud asutuste puhul, kes ei ole eelneval kolmel aastal saanud tegevustoetust (või üleminekuperioodil baasfinantseerimist), võetakse tegevustoetuse baasosa arvutamisel arvesse nende asutuste tulemusnäitajaid, võrreldakse neid varem toetust saanud asutuste tulemusnäitajatega ning kujundatakse nende näitajate põhjal asutuse osakaal tegevustoetuse baasosast. Selleks asetatakse asutuse vastavad näitajad valemisse ning arvutatakse asutuse osakaal ning selle kaudu summa tegevustoetusest, mida asutus oleks saanud, kui ta oleks olnud varem evalveeritud ja tegevustoetuse saajate hulgas.

**Eelnõu §-s 3** on nimetatud sihtrühma puhul arvesse minevad teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi ja tulemuslikkuse näitajad, mille osakaal Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest eraldatava tegevustoetuse tulemusosast on 40%. Koefitsiendiga 1 lähevad arvesse teadusartiklid, mis on kajastatud *Web of Science* andmebaasides *Science Citation Index Expanded*, *Social Sciences Citation Index*, *Arts & Humanities Citation Index*, *Emerging Sources Citation Index* ja/või andmebaasis *Scopus* (v.a kogumikud). Tegemist on kõrgetasemeliste artiklitega, mille avaldamine näitab riigi ja avalik-õigusliku, mittetulundusühingu ja sihtasutuse tegutsevas teadus- ja arendusasutuses, ülikoolis või rakenduskõrgkoolis tehtava teadustöö kvaliteeti. Väiksema koefitsiendiga lähevad arvesse artiklid, mille autorite arv on suurem kui 100 (kasutatakse koefitsienti 0,5) ja artiklid, mille autorite arv on rohkem kui 1000 (kasutatakse koefitsienti 0,3). Koefitsienti vähendatakse, sest suurema arvu autorite puhul ei ole asutuse autori panus võrreldav või üldse eristatav ning seetõttu ei ole põhjendatud ka nende artiklite arvestamine koefitsiendiga 1. Koefitsiendiga 5 lähevad asutuste puhul arvesse monograafiad, millel on ainult üks autor ning koefitsiendiga 1 need monograafiad, millest andmete esitaja osalusel on valminud vähemalt üks peatükk. Kvaliteedi ja tulemuslikkuse näitajate all lähevad arvesse ka patendid ja patenditaotlused, vastavalt koefitsiendiga 3 ja 1.

**Eelnõu §-s 4** on toodud teadlaste järelkasvu näitajad, mille osakaal tulemusosast on 20%. Tulemusnäitajat arvestatakse kaitstud doktorikraadide arvu kohta aastas ning tulemusnäitajat arvestatakse nii juhendanud kui ka kaasjuhendanud asutusele ühesuguse koefitsiendiga. Kui varem kehtinud baasfinantseerimise puhul arvestati doktorikraadi kaitsmisi üksnes ülikoolide puhul, kellel on doktorikraadi andmise õigus, siis seoses nooremteadurite reformiga on tekkinud ka teadmussiirde doktorantuuri kohad, mis tähendab, et doktorant töötab teises asutuses (kui ülikool), tal on lisaks ülikoolipoolsele juhendajale teises asutuses kaasjuhendaja ning tema tööülesanded asutuses on seotud tema doktoritööga. Määruses on kehtestatud ka piirangud, mille kohaselt peab doktorant olema töötanud kaasjuhendavas asutuses mitte vähem kui poole doktoriõpingute nominaalajast vähemalt 0,5 koormusega ning tema töö peab olema seotud doktoriõppe valdkonnaga.

**Eelnõu §-s 5** on toodud ühiskonna arengu teotamise ja teadmussiirdega seotud näitajad, mille osakaal tulemusosast on 40%. Arvesse võetakse tekkepõhist tulu, mis on saadud teadus- ja arendustegevuse läbiviimise eest ning mille maht on vähemalt 3000 eurot aastas lepingupartneri kohta. Mahupiirangu eesmärk on vähendada halduskoormust nii andmete esitajal kui ka andmete töötlejal. Seni oli baasfinantseerimise puhul lepingulise tulu mahu piirmääraks 500 eurot. Uus piirmäär 3000 eurot võimaldab esitatavate ja kontrollitavate lepinguliste tulude andmeridade hulka vähendada vähemalt poole võrra.

Kõrgeima koefitsiendiga (5) võetakse antud näitaja all arvesse tulu litsentside müügist ja patentidest. Selle eesmärk on stimuleerida asutuste tegevusi intellektuaalomandi alal. Seni on patente taotlenud ja litsentsimüügist tulu saanud üksikud asutused. Rahvusvahelisele kogemusele tuginedes võiks sellealane tegevus olla märksa aktiivsem ja tulud kordades suuremad.

Koefitsiendiga 2 väärtustatakse jätkuvalt äriühingute rahastatud projekte ja tellimustöid, mille sisu on teadus- ja arendustegevus. Ettevõtluslepingute koefitsient oli 2 ka baasfinantseerimise puhul ning see aitas kaasa ettevõtluslepingute mahu mõningasele suurenemisele, kuid ettevõtluslepingute maht võiks olla oluliselt suurem.

Koefitsiendiga 1 arvestatakse tulu avaliku sektori, samuti mittetulundusühingute ja sihtasutuste rahastatud tellimustööde eest, samuti riigieelarvelistest meetmetest saadud tulu. Riigieelarvelistest tuludest ei võeta arvesse Haridus- ja Teadusministeeriumi või tema rakendusüksuse poolt antud toetusi, riiklike programmide toetusi ning teiste ministeeriumite poolt oma haldusalas olevatele riigi teadus- ja arendusasutustele antavaid toetusi.

Tulud välisvahenditest, sealhulgas näiteks Euroopa Horisondi programmist antavad toetused, lähevad arvesse koefitsiendiga 1.

**Eelnõu §-s 6** on toodud rahvusteaduste toetamiseks mõeldud summade jaotamise põhimõtted asutuste vahel. Rahvusteadustele eraldatakse vähemalt 5% Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest eraldatavast tegevustoetuse kogumahust ning toetust antakse riigi ja avalik-õiguslikele teadus- ja arendusasutustele, ülikoolidele ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidele, kelle tegevusvaldkondadeks on Eesti ajalugu, folkloristika, keeleteadus, kunstiteadus, muusika- ja teatriteadus, kirjandusteadus ning teised teadused, mille uurimistulemustel on otsene mõju eestlaste enesemääratlusele ning mis aitavad kujundada ja säilitada eestlaste identiteeti. Rahvusteaduste toetusele kvalifitseeruvad vaid need asutused, kes on humanitaarteaduste valdkonnas evalveeritud, et tagada toetust saavate asutuste teadustöö kvaliteet rahvusteaduste alal. Rahvusteadustele eraldatava tegevustoetuse osa suuruse kinnitab igal aastal haridus- ja teadusminister käskkirjaga.

Rahvusteaduste toetuse kogusumma jaguneb sarnaselt tegevustoetuse põhiosale baasosaks ja tulemusosaks, kusjuures baasosa arvutatakse asutuse eelnevate tulemuste põhjal osakaaluna rahvusteaduste baasosa summast. Rahvusteaduste baasrahastus on 70% ning ülejäänu moodustab tulemusosa. Selleks, et tagada minimaalne toetus rahvusteaduste arendamiseks ka nendes asutustes, kes vastavad küll rahvusteaduste toetuse saamise kriteeriumitele, kuid ei ole varem kolme aasta jooksul rahvusteaduste toetust saanud, arvestatakse nendele asutustele selle aja jooksul rahvusteaduste baasosa 70% ulatuses kehtivast stardigrandi määrast. Sel juhul on asutustele antava rahvusteaduste toetuse baasosa seotud stardigrandi suurusega. Näiteks aastal 2025 on stardigrandi fikseeritud grandimaht 76 000 eurot, selle põhjal oleks asutuse rahvusteaduste baasosa suuruseks 53 200 eurot.

Rahvusteaduste tulemusosas on kavas arvesse võtta asutuse tulemusi rahvusteaduste arendamisel, peamiselt eesti keeles avaldatud publikatsioone, mis ei lähe arvesse

tegevustoetuse tulemusosa kvaliteedi ja tulemuslikkuse näitajate all. Koefitsiendiga 5 võetakse arvesse eesti keeles avaldatud monograafiaid (Eesti Teadusinfosüsteemi klassifikaatoris numbriga 2.1). Koefitsiendiga 3 võetakse arvesse need rahvusteadustega seotud spetsiifilised teadusväljaanded, nagu sõnaraamatud, andmebaasid, tekstikriitilised väljaanded ja muud väljaanded, mis on Eesti Teadusinfosüsteemi klassifikaatoris numbriga 3.3. Koefitsiendiga 1 võetakse arvesse muud eestikeelsed eelretsenseeritud teadusartiklid, mis on avaldatud eelretsenseeritavates teadusajakirjades ja kogumikes.

Äriühinguna tegutsevatele eraõiguslikele teadus- ja arendusasutustele (edaspidi *äriühingust TA-asutus*) puhul erinevad näitajad ja nende osakaalud 2. peatükis toodud sihtrühmast, kuivõrd nendes asutustes tegeletakse nii majandus- kui ka mittemajandustegevusega. Seetõttu on näitajad ning nende koefitsiendid ja osakaalud valitud selliselt, et soodustada äriühingust TA-asutuste mittemajanduslikku tegevust.

**Eelnõu §-s 7** on toodud teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi ja tulemuslikkuse näitajad, milleks on sarnaselt teisele sihtrühmale antava toetusega kõrgetasemelised publikatsioonid, patendid ja patenditaotlused. Antud näitaja osakaal on kogu tulemusosast 35%.

Äriühingust TA-asutuste puhul arvestatakse ainult teadusartikleid, mis on kajastatud *Web of Science* andmebaasides (*Science Citation Index Expanded*, *Social Sciences Citation Index*, *Arts & Humanities Citation Index*, *Emerging Sources Citation Index*) ja/või andmebaasis *Scopus* (v.a kogumikud). Teadusartiklite puhul rakendatakse kõrgemat koefitsienti (2), sest erinevalt 3. peatükis toodud sihtrühmast ei ole publitseerimine äriühingust TA-asutuste põhitegevus ning see võib sageli olla piiratud ärisaladusega. Samas on tegevustoetuse eesmärk toetada avaliku hüve loomist, mistõttu peaks kõrgem koefitsient soodustama teadustegevuse tulemuste laiemat levitamist teadusartiklite kaudu. Oluline on, et artikkel põhineks äriühingust TA-asutuses läbiviidud teadustööl ning sisaldaks viidet vastavale asutusele.

Lisaks arvestatakse selles näitajas ka äriühingust TA-asutuse registreeritud patenditaotlusi koefitsiendiga üks ning kaitstud patente koefitsiendiga kaks. Siingi erineb olukord 3. peatükis toodud sihtrühmast. Patenteerimine on üldjuhul osa äriühinguna tegutseva TA-asutuse majandustegevusest, mistõttu on kaitstud patentidel sama kaal kui publikatsioonidel. Patendinäitajat ei ole mõistlik kõrvale jätta, sest Eesti innovatsioonisüsteemi üks suurimaid väljakutseid on väga madal patenteerimisaktiivsus (Põhjamaadega võrreldes ligi kümme korda madalam). Seetõttu on põhjendatud, et riik soodustab ka äriühingust TA-asutuste patenteerimist, arvestades seda tegevustoetuse tulemusosa arvutamisel.

**Eelnõu § 8** sätestab teadlaste järelkasvu näitajad, mille osakaal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarvest eraldatava tegevustoetuse tulemusosast on 35%. Äriühingust TA-asutustel on vaieldamatult oluline roll järelkasvu tagamisel, arvestades, et nad täidavad Eesti teadusmaastikul olulisi tühimikke ning pakuvad tudengitele võimalust omandada praktilist kogemust teadus- ja arendustegevuse läbiviimisel erasektoris. Selleks, et tagada selge seos äriühingu ja doktoritöö vahel, peab doktoritöö (kaas)juhendaja olema töölepinguga seotud vastava äriühinguna tegutseva TA-asutusega doktoritöö kaitsmise ajal ning doktorant peab olema töötanud seal vähemalt poole doktoriõpingute nominaalajast vähemalt 0,5 koormusega. Oluline on, et doktoritöö ja äriühingus tehtava töö sisu oleks sisuliselt seotud.

Täiendavalt on äriühingust TA-asutuste näitajatesse lisatud kaitstud magistritööde arv. Äriühingust TA-asutused panustavad aktiivselt magistrantide juhendamisse, mis kannab

avaliku hüve väärtust. Tuleb arvestada, et enamik äriühingust TA-asutusi tegutseb loodusteaduste ning tehnika ja tehnoloogia valdkondades, kus magistritööd põhinevad üldjuhul praktilisel tööel (nt eksperimentidel) ning nende põhjal kirjutatakse sageli teadusartikleid. Lisaks on praktilise kogemusega magistrikraadiga inimene erasektori vaates väärtuslik tööjõud ning sageli ka teadus- ja arendustöö läbiviija ettevõtetes.

Magistritöö puhul ei ole nõutud, et magistrant töötaks äriühingust TA-asutuses, sest suurem osa magistriõppes toimub ülikoolis. Küll aga peab äriühingust TA-asutus selgitama, kuidas magistritöö põhineb selles asutuses läbiviidud teadustööl ning sisaldama sellekohast viidet.

Arvestades magistri- ja doktoritööde mahu erinevust, on ka vastavatele näitajatele rakendatud märkimisväärselt erinevad koefitsiendid. Näitajate proportsioon on viidud vastavusse teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi ja tulemuslikkuse näitajatega, sest järelkasv on äärmiselt oluline osa äriühingust TA-asutuste panusest avaliku hüve loomisse.

**Eelnõu § 9** sätestab ühiskonna arengu toetamise ja teadmussiirdega seotud näitajad, mille osakaal tulemusosast on 30%. Selle näitaja puhul võetakse arvesse teadus- ja arendustegevuse projektide mahtu (eurodes), mis on kaasatud riigieelarvevälistest vahenditest alus- ja rakendusuuringute või eksperimentaalarenduse läbiviimiseks. Riigieelarveväliste vahendite all peetakse silmas näiteks erasektori rahastust, Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi, erinevaid fondide või konkursside kaudu saadud rahastust (nt innovatsioonihanked, XPRIZE jne). Oluline on, et tegemist oleks teadus- ja arendustegevuse projektiga, mis ei liigituks äriühingust TA-asutuse tavapärase majandustegevuse alla, näiteks turutingimustel teadus- ja arendustegevuse teenuse pakkumine.

Koostööprojektid, mida viiakse ellu kahe või enama asutuse koostöös, peavad vastama töhüsa koostöö tingimustele vastavalt Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 artikli 2 punktile 90. Selle kohaselt on töhus koostöö vähemalt kahe sõltumatu osapoole vaheline teadmiste või tehnoloogia vahetamine või ühise eesmärgi saavutamine tööjaotuse kaudu; koostööd tegevad pooled määratlevad ühiselt projekti valdkonna, aitavad seda ellu viia ning jagavad koostöö riske ja tulemusi. Üks või mitu osapoolt võivad kanda projekti kõik kulud, vähendades teiste osapoolte finantsriske. Lepingulisi teadusuuringuid ja teadusteenuseid ei käsitata koostööna – tegemist on partnerlusega, kus üldjuhul on jagatud ülesanded, riskid ja tulemused.

Ka selle näitaja puhul on märkimisväärne erinevus võrreldes 3. peatükis toodud sihtrühma näitajatega. Varasemalt (baasfinantseerimise määrukses) oli ühiskonna arengu ja teadmussiirde näitaja eesmärk stimuleerida teadmussiiret ülikoolidest avalikku ja erasektoris. Äriühingust TA-asutustes toimub teadmussiire sageli ühe asutuse sees, mitemajandusliku ja majandusliku tegevuse vahel. Nagu iga äriühingu puhul, on ka TA-asutuse eesmärk teenida kasumit oma toodete või teenuste pakkumise kaudu, mis võivad olla teadus- ja arendustegevuse mahukad. Kuid antud toetuse eesmärk ei ole majandustegevuse täiendav stimuleerimine või doteerimine. Seetõttu ei arvestata neid lepinguid, mis on seotud äriühingust TA-asutuste majandustegevusega. Teisalt on neil oluline roll täiendava TA-rahastuse toomisel Eesti teadus- ja innovatsioonisüsteemi, mida see näitaja ka toetab.

**Eelnõu § 10** kohaselt esitatakse alusandmed toetuse saaja poolt toetuse saamise aastale eelneva aasta 1.oktoobriks või võtab vastutav ministeerium andmed Eesti Teadusinfosüsteemist sama kuupäeva seisuga. Edaspidi on kavas vähendada toetuse saajate halduskoormust andmete eraldi esitamisel sellega, et asutustel on kohustus kanda kõik vajalikud andmed nende tekkimisel Eesti Teadusinfosüsteemi, kust on neid võimalik tegevustoetuse arvutamiseks välja võtta. Seni, kuni kõik andmed veel Eesti Teadusinfosüsteemis ei ole, esitavad toetuse saajad need eraldi määratud tähtjaks. Andmete töötlejal on õigus andmeid kontrollida ning küsida nende kohta lisateavet. Lisatud on ka säte, mille kohaselt on valeandmete tuvastamisel ministeeriumil võimalik vähendada antavat toetust. Samuti on sätestatud toetuse saaja õigus saada teavet toetuse määramise alusandmete kohta.

**Eelnõu § 11** sätestab, et tegevustoetuse jaotuse asutustele kinnitab kas teadus- ja arendustegevuse või innovatsiooni valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga, mis avaldatakse 10 päeva jooksul käskkirja andmisest.

**Eelnõu § 12** sätestab tegevustoetuse aruandega seonduva. Asutus peab aruande vastavale ministeeriumile esitama hiljemalt toetuse eraldamisele järgneva aasta 31. jaanuariks. Lõikes 2 on toodud teave, mis aruandes peab olema esitatud. Kuna tegevustoetust antakse asutuste teadus- ja arendustegevuse edendamiseks ja avaliku hüve loomiseks, siis on ka aruandlus seotud nende aspektidega – elluviidud teadus- ja arendusprojektidega, soetatud teadustaristu ning muude avaliku hüve pakkumiseks vajalike tegevuste ja nende tulemustega. Ministril on õigus jätta asutusele toetus eraldamata, kui asutus ei ole esitanud õigeaegselt aruannet eelneval perioodil kasutatud tegevustoetuse kohta.

**Eelnõu § 13** kohaselt on tegevustoetuse kasutamise tulemusel valminud publikatsioonid avalikult kättesaadavad, kui õigusaktidest ei tulene sellele piiranguid või õigust jätta tulemused avaldamata.

**Eelnõu § 14** kohustab asutusi vastava ministeeriumi nõudmisel võimaldama andmete ja toetuse kasutamise kontrolli ning osutama selleks igakülgset abi. Lõikes 2 on sätestatud juhud, mille korral on valdkonna eest vastutaval ministeeriumil õigus asutuselt tegevustoetus tagasi nõuda. Nendeks juhtudeks on valeandmete teadlik esitamine, toetuse kasutamine majandustegevuseks ning toetuse mittesihipärane kasutamine. Toodud on ka toetuse tagastamise tähtaeg ning viide konkurentsiseadusele, kui tagastamisele kuulub ebaseaduslikult antud ja väärkasutatud riigiabi. Määruse kohaselt on toetuse tagasimaksmist võimalik ajatada.

**Eelnõu § 15** kohaselt jõustub määrus 1. oktoobril 2025. aastal samaaegselt TAIKS jõustumisega.

### **3. Riigiabi analüüs**

Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, tuleb toetusmeedet hinnata viie kriteeriumi alusel:

- 1) abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- 2) abi antakse ettevõtjale;
- 3) abimeetmel on valikuline iseloom;

- 4) abimeede annab abi saajale majandusliku eelise;
- 5) abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Üksnes juhul, kui abi vastab kõigile kriteeriumitele, on tegemist riigiabiga.

### **1) Abi antakse riigi, linna või valla vahenditest**

Tegevustoetust antakse riigieelarvelistest vahenditest.

### **2) Abi antakse ettevõtjale**

Euroopa Kohtu praktika järgi tuleb ettevõtjateks lugeda kõiki üksusi, mis tegelevad majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis. Määrav on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega. Toetuse saaja on teadus- ja arendusasutus, ülikool või evalveeritud rakenduskõrgkool. Vastavalt teadus- ja arendustegevustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistikus (2022/C414/01) sätestatule ei sisalda teadus-ja arendusabi teadusasutustele või teadusuuringute taristule riigiabi, kui tegemist on teadusasutuste ja teadusuuringute taristu mittemajandustegevuse (näiteks õpetamine, sõltumatu teadustegevus, teadusuuringute tulemuste levitamine, teadmussiirde alane tegevus, kui saadav kasum investeeritakse teadusasutuse või taristu mittemajandustegevusse) rahastamisega; teadusasutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajandustegevuseks ja majandustegevus on vaid kõrvaltegevuseks (mitte üle 20% üldisest aastasest tegevusmahust); tegemist on teadusasutuste või teadusuuringute taristu majandustegevusega (näiteks lepingulised teadusuuringud või teadusteenused), aga seda tehakse turutingimustel; teadus- ja arendusprojektis osalevad teadusasutus ning ettevõtja ja ettevõtja katab kõik projekti kulud või projekti tulemusi võib laialdaselt levitada või projekti tulemusel tekkivad intellektuaalomandi õigused jagatakse koostööpartnerite vahel vastavalt nende tööpanusele või sissemaksetele või ettevõtja maksab intellektuaalomandi õiguste eest turuhinnale vastavat tasu. Määruse § 1 kohaselt eraldatakse toetust üksnes mittemajandustegevuseks, seega ei ole antava abi puhul tegemist riigiabiga.

### **3) Abimeetmel on valikuline iseloom**

Kuivõrd tegevustoetust eraldatakse üksnes evalveeritud asutustele, on antud meetmel valikuline iseloom.

### **4) Abimeede annab abi saajale majandusliku eelise**

Toetus võib anda toetuse saajale teatava majandusliku eelise, kuid toetuse saajal on kohustus hoida majandustegevus ja mittemajandustegevus raamatupidamises lahus. Samuti on määruses sätestatud ministeeriumi õigus toetus tagasi nõuda, kui seda on kasutatud majandustegevuseks.

### **5) Abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel**

Antud meetme raames antava toetuse osas on raske konkurentsi moonutamist või kaubanduse kahjustamist EL riikide vahel konstateerida.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuivõrd määruses on sätestatud, et toetust antakse üksnes mittemajandustegevusteks, ei ole antud meetme puhul tegemist riigiabiga.



#### **4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele**

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

#### **5. Määruse mõjud**

**Kavandatav muudatus:** tegevustoetuse sisseviimine asutuste teadus- ja arendustegevuse võimekust ning avaliku hüve loomist võimaldava põhiinstrumendina.

##### **Muudatuse kirjeldus:**

Määruses sätestatakse asutuse teadus- ja arendustegevuse toetuse andmise tingimused ja kord. Tegevustoetust antakse teadus- ja arendusasutustele ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidele nende teadus- ja arendustegevuses seatud eesmärkide täitmiseks ning avaliku hüve loomiseks. Tegevustoetus asendab senist asutuste rahastamise põhiinstrumenti baasfinantseerimist, mida reguleeris teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse ning selle alusel välja antud haridus- ja teadusministri 21. märtsi 2005. a määrus nr 11 „Teadus- ja arendusasutuste baasfinantseerimise määramise tingimused ja kord“. Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse kehtetuks tunnistamisega muutub kehtetuks ka nimetatud määrus.

Peamised muudatused võrrelduna baasfinantseerimisega:

- 1) Tegevustoetust antakse eraldi sihtrühmadele kahe erineva ministeeriumi poolt;
- 2) Tegevustoetus jaguneb baasosaks ja tulemusosaks;
- 3) Erinevatele sihtrühmadele kehtestatakse erinevad tulemusnäitajad;
- 4) riigi ning avalik-õiguslike teadus- ja arendusasutuste, ülikoolide ja evalveeritud rakenduskõrgkoolide tulemusnäitajate osakaalusid muudetakse ning suurendatakse teadlaste järelkasvuga seotud näitajate osakaalu;
- 5) rahvusteaduste toetus jagatakse baas- ja tulemusosaks, kusjuures uutele rahvusteaduste toetust saavatele asutustele kehtestatakse stardigrandil põhinev baasosa ning tulemusnäitajad seotakse eestikeelsete teadustulemuste ning -väljunditega;
- 6) äriühinguna tegutsevate teadus- ja arendusasutuste tulemusnäitajate hulka ei arvata ettevõtluslepingutega seotud tulused, samuti suurendatakse teadlaste järelkasvuga seotud näitajate osakaalu valemis.

##### **Sihtrühmad, keda muudatus mõjutab:**

- 1) riigi ja avalik-õiguslikud teadus- ja arendusasutused (8 asutust), eraõiguslikud teadus- ja arendusasutused (7 asutust), ülikoolid (7 asutust), evalveeritud rakenduskõrgkoolid (1 asutus);
- 2) Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

##### **5.1. Mõju haridusele, kultuurile ja spordile**

Määruse eelnõul on positiivne mõju teadus- ja arendustegevusele. Tegevustoetuse baasosa kehtestamisega luuakse asutuste jaoks suurem rahastamise stabiilsus, sest baasosa arvutatakse asutuse eelnevate tulemuste alusel ning asutusel on võimalik sellest tulenevalt ette näha, milliste summadega neil on võimalik oma tegevuses arvestada. Samuti on eelnõul positiivne mõju rahvusteadustega tegelevatele asutustele, sest tagatakse nende senisest õiglasem ja läbipaistvam rahastamine. Eelnõu on kooskõlas teadusasutuste autonoomia põhimõttega, mille kohaselt on asutusel õigus otsustada oma teadus- ja arendustegevuse üle.

## **5.2. Mõju riigivalitsemisele**

Eelnõuga kavandatud regulatsioon vähendab mõningal määral ministeeriumite halduskoormust, sest edaspidi on kavas tegevustoetuse arvutamiseks vajalikud alusandmed saada Eesti Teadusinfosüsteemist. Tõuseb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi halduskoormus seoses äriühingutena tegutsevate teadus- ja arendusasutuste rahastamisega ning väheneb Haridus- ja Teadusministeeriumi halduskoormus seoses rahastatavate asutuste arvu vähenemisega.

Eelnõuga ei kaasne täiendavaid kulusid riigieelarvele.

Määruse jõustumisega ei kaasne otseseid mõjusid järgmistes valdkondades: majandus, loodus- ja elukeskkond, infotehnoloogia ja infoühiskond, riigikaitse ja välisturvalisus, siseturvalisus, regionaalareng.

Kavandatud muudatusega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

## **6. Määruse rakendamiseks vajalikud kulud, määruse rakendamise eeldatavad tulud**

Tegevustoetuse eraldamisega kaasnevad kulud kaetakse riigieelarvelistest vahenditest Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarve kaudu.

## **7. Määruse jõustumine**

Määrus jõustub 1. oktoobril 2025.

## **8. Eelnõu kooskõlastamine**

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Kaitseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Kliimaministeeriumile ja Rahandusministeeriumile.

Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks evalveeritud teadus- ja arendusasutustele, ülikoolidele, evalveeritud rakenduskõrgkoolidele, Eesti Teaduste Akadeemiale, Eesti Noorte Teaduste Akadeemiale, teadlaste esindusorganisatsioonidele, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Töandjate Kesksaadusele, Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele ning Sihtasutusele Eesti Teadusagentuur.

Katrin Kiisler  
teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna juhataja